

Perislav Petrić

FITONIMI U TOPONIMIJI SPLITA

Bilje je vazda bilo predmet čovjekove pažnje i ljubavi, ono mu je bilo (i danas je) hrana i obrana, lijek i ures, odakle i kult prema biljci koji datira još iz vremena prije čovjekove djelatnosti koje su vezane za obradu zemlje. Od pamtivijeka je na Mediteranu uz bilje vezana i simbolika: maslina je znak mira, lovor slave, mirta je simbol mladosti i ljubavi, lipa je kod nas opjevani simbol Slavenstva, a perunika »bogiša« nije slučajno krštena po starom slavenskom božanstvu. Čovjek koji s prirodom koegzistira često uzima u prostornom snalaženju za orijetaciju istaknuto bilje, da bi ovo s vremenom preraslo u toponim.

Naš čovjek iz svoje pradomovine donio je svoj jezik s njim i nazivlje poznatog mu bilja, a došavši na ove obale, u drugo podneblje, zatekao je ovdje i autohotono bilje i od starosjedilaca Romana posuđuje nazive, kojemu s vremenom daje svoje slavensko i hrvatsko jezično obilježje. O ovim starim nazivima svjedoče nam i fitonimi sačuvani u starim baštinjenim toponimima. Ovi nazivi zanimljivi su ne samo za lingvističko proučavanje nego nam oni mogu pomoći i u izučavanju razmještaja bilja u prošlosti nekog kraja.

Svrha je ovog članka popisati splitske toponime izvedene iz fitonima, što točnije determinirati odgovarajuću biljku i ubicirati ove toponime. Zbog česte sinonimije i homonimije u nazivlju bilja svako rješenje je uvjetovano utvrđivanjem biljke koju je puk baš tako nazivao u vrijeme nastanka toponima, te se u istraživanju moramo katkada vratiti u povijest i areal apelativa da dođemo do odgovarajućeg naziva i biljke i toponima. U ovome će nam katkada pomoći i podaci o rasprostranjenosti i o upotrebi dotične biljke i njezinoj ulozi u kulturnoj povijesti kod nas i drugdje po Mediteranu. U istraživanju moramo isključiti one danas naše udomaćene fitonime za koje postoji vjerojatnost da su, ne tako davno, posuđeni ili prevedeni. Ako na izletu iz prošlosti u sadašnjost po Splitskom poluotoku ne nađemo neku biljku »in situ« svoga toponima, potražiti ćemo je drugdje po malobrojnim oazama neditnutog raslinja našeg poluotoka.

Split i Spalacijuni su izvedeni iz istog korijena. Spalacijuni su predio na zapadnom dijelu današnjih Bačvica nad kolodvorom, relikv izvornog naziva nekadašnjeg naselja. Povijesni izvori donose nekoliko oblika

naziva našeg grada koji se mogu svesti na Spalatum, *Aspalatos* i Spalatron a iz ovih derivira u hrvatskom jezičnom obliku **Split**.

Ma ćemo se ovdje zaustaviti samo na obliku *Aspalatos*, jer se samo ovaj može odnositi na naziv neke biljke. Što o značenju ove grčke riječi *aspalatos* bilježe najistaknutiji autori?

a) S. Senc »Grčko-hrvatski rječnik« donosi značenje ove riječi u starogrčkom jeziku:

»*aspalathos*, nekakav bodljikav grm«.

b) J. Bajamonti, naš sugrađanin, u svom rukopisu »Memorie della città di Spalato« oko 1797. g. piše: znamo da je *aspalato* ime jednog trna o kojemu govore antički botaničari i da je po tome bio nazvan ovaj grad. Ime *aspalato* dano je i drugom drveću, kao drvu aloje i još jednom legno di Rodi —, a Discordie i ostali razlikuju dvije vrste *aspalata*, jedan mirisni . . . i drugi bez mirisa i beskoristan Teokrit u četvrtoj idili kaže da na planini rastu ilatri i *aspalati*, a u dvadeset četvrtoj idili spominje *aspalato* kao neplodno drvo za loženje i stavlja ga skupa s glogom i kupinom.« (Julije Bajamonti: Zapisi o gradu Splitu, Split 1975, prijevod D. Kečkemet str. 116).

c) F. Bulić za *aspalathos* kaže da je to »ime neke biljke, koja se češće susreće na Balkanskom poluotoku i u Maloj Aziji, a po Pliniju je grmečak veoma cijenjen zbog upotrebe za pomast i za bojadisanje: *convulvus*« i nastavlja »u Solinu osobito u starinskim razvalinama i na Marjanu, raste *convulvus tenuissimus*, hrvatski slamečak, koji u maju cvate, a to je cvijetak ružičaste koje«. (Frane Bulić: Palača cara Dioklecijana u Splitu, Zagreb 1927, str. 13 i 14).

d) P. Skok jednom kaže za *aspalathos* da je biljka kojoj »se značenje može točno odrediti« i navodi da bi to mogla biti biljka *convulvus scoparius* ili *genista acanthoclada*« (Petar Skok: Ime grada Splita, Bulletin . . . Split, 1916, str. 6). Drugi put govori da *aspalathos* znači »trnovitu brnistru, *cytissus spinosus*. Brnistra je biljka koja karakterizira dalmatinsku otočku i kopnenu floru« (Petar Skok: Postanak Splita, Anal. hist. ins. Dubrovnik, 1952, str. 24).

e) G. Novak navodi da *aspalathos* znači »trnovitu žbunastu biljku, ali se ni iz Plinija ni, iz drugih autora ne da odrediti tačno, koja bi to zapravo biljka bila«, ipak smatra da je to »vjerojatno *genista horrida*. Njoj je slična *genista acanthoclada*, u Dalmaciji vrlo poznata biljka zvana brnistra i danas pokriva mnogi dio obale oko Splita« (G. Novak: Povijest Splita I, Split, 1957, str. 17).

f) Stručni naziv za brnistru je:

Spartium junceum L. — Brnistra, žulka.

Svi se autori slažu samo u jednom da je *aspalatos* neka biljka, a kako je G. Novak gotovo istaknuo da je to brnistra, ova je prihvaćena kao isključiva, a možda i nije!

Napominjem da time etimologija Splita nije riješena jer ima mnogo ozbiljnih a drugačijih mišljenja o etimologiji našeg grada, a ovim se kulturni svijet zanima gotovo 1000 godina (vidi M. Pera: Prilog problemu naziva grada Split, Kulturna baština br. 9—10, str. 25).

Lovret (po lovoru) je predio sjeverno predgrađu Dobri do Skalica. Prvi put se spominje 1020. g. kao Lauretum u oporuci nadbiskupa Pavla. (J. Stipišić i M. Šamšalović: Diplomatički zbornik I, Zb. Zagreb, 1967, br. 41, str. 58) i kasnije vrlo često u istom obliku. Lauretum latinski znači lovornik.

Laurus nobilis L. javor (u Splitu), lovor, lovorika... rasprostranjen je po mediteranskim zemljama, kod nas u Primorju autohton, javlja se kao grm i stablo. Zbog njegove uloge u kulturnoj povijesti Mediterana i Evrope u botanici je dobio atribut nobilis — slavan, glasovit, plemenit, odličan... Od davnina lovor-vijenac je znak slave, časti i priznanja. Po ovoj biljci je naziv laureat-us tj. ovjenčan lovrom za najviši akademski stupanj, danas i najviše priznanje i nagrada. Lovorom su se nekada kitili ne samo glave nego pročelja, slavoluci, dvorane i sl., drvo ima široku primjenu, a lišće služi kao mirodija, ulje iz ploda ima primjenu u medicini. Naš fitonim lovor derivira od laurus.

Špinut (od latinske riječi *spina*, ae, f. . trn, drača i *spinetum*, i, n. — *tranje*, *drača*) i **Dračevac** (od drača). Špinut je predio pod sjevernim padinama Marjana uz morsku obalu do Poljuda. Dračevac je jedna od marjanskih draga na sjevernim padinama Marjana do samog Špinuta. Špinut se javlja u oporuci priora Petra od polovice VIII stoljeća (po M. Horvatu: Oporuka splitskog priora Petra, JAZU 283, Zagreb, 1951) ili u XI stoljeću (po J. Stipišiću i M. Šamšaloviću: Diplom. zbornik I, Zagreb, 1967, br. 28) u obliku »in Spinuto«, zatim u Sumpetarskom kartularu iz vremena kralja Zvonimira 1090. g. u obliku »a Spinuti« (Arhiv splitskog kapitola br. 622, danas u Riznici katedrale sv. Duje). Toponim Dračevac je sačuvan u živoj tradiciji u nazivu jedne od marjanskih draga. Ovdje imamo sačuvana dva toponima koja su možda nastala nezavisno jedan od drugoga u predjelu obraslom dračom, a jer označavaju dva susjedna i granična predjela, možda se radi o nekadašnjem blingvizmu za isti predio.

Paliurus aculeatus Lam. (*P. Spina Christi* Mill.) drača, trnova drača... za koju Šulek navodi dvadesetak sinonima, rasprostranjena je po šilkarama i kamenjarima po nedinutim predjelima Marjana i splitskog polja, kao i po svoj Dalmaciji. Nekada se upotrebljavala za zaštićivanje ograda i vrtova od stoke, a njezin plod tzv. cekini za pripremanje ljekovitog čaja.

Na padinama Mosora ispod Mravinaca još je jedan predio i potok Dračevac.

Trstenik i **Tršćice** (po trstici). Trstenik je predio uz istoimeni potok i uvalu, između Firula i Križina. Tršćice su položaj na padinama briga nad obalom Duilova, uz potok Vodice. Ovi predjeli promatrani toponomastički odgovaraju uvjetima prisutnosti higrofilne biljke trstike. Trstenik se prvi put spominje u oporuci priora Petra od VIII/IX do XI stoljeća u obliku ad Calamentum, zatim u Sumpetarskom kartularu 1090. g. kao Calamentum. Ovaj toponim u spomenutom kartularu ima svoj hrvatski alterantivni naziv Tristenic u poljičkim Jesenicama (M. Horvat: Oporuka splitskog priora Pera, JAZU 283, Zagreb, 1951, Sumpetarski kartular, Arhiv splitskog kapitola br. 622, danas Riznica katedrale sv. Duje). Topo-

nim Calametum od latinske riječi *calamus*, i, m., *trska*, a ova je posuđena iz grčkog jezika *kálo mos*. Mikrotoponim Tršćice sačuvan je u živoj predaji splitskih težaka i ribara.

Arundo donax L. — *trstika*, *trska* ... rasprostranjena je po zemljama oko Sredozemnog mora. Trstika se od davnina upotrebljava u poljodjelstvu kao pritka i taklja, za pravljenje raznih pletara, u graditeljstvu trska za stropove i lagane pregradne zidove tzv. grižjole, kao prutilo za udice i dr.

Firule su (po firli ili firuli) predio između Bačvica i Trstenika nad obalom uz more, sa sjevera graniče širim područjem Poišana i Plakaluše. Prvi put se spominju posle 1167. g. u obliku »in Ferule« i »in Ferulis« (L. Katić: Iz knjiga oporuka splitskog kaptola, Starine, knjiga 49, Zagreb, 1959, str. 101).

Ferula communis L. — *firla*, *firula*, *fierla*, *koromačnica*, *velestika* i *nartek* od grčke riječi *narteks*. Naziv *koromačnica* je dobila po štitarici *koromaču* zbog sličnog habitusa. Među štitaricama ima jakih otrovnica u koje spada i zelena *firla*. Ova biljka je rasprostranjena po svim kamenitim i suhim staništima Mediterana. U predjelu *Firula* je danas iskorištena, drugdje je po splitskom polju rijetka, a često je na južnim padinama *Marjana*, posebno uz sami put od sv. Mikule *Marjanskog* do *Sedla*. Nije registrirana u »Vegetaciji *Marjana*«.

Nije slučajno pao izbor na ovu biljku u staroj toponimiji *Splita* i nisu slučajno sačuvani izvorni fitonimi i grčki i latinski ove biljke od antike. Zbog uloge u kulturnoj povijesti *Mediterana* i samog *Splita* upoznat ćemo se поблиže s nekadašnjom upotrebom ove biljke. Njezina čvrsta stabljika služila je kao kolje i štap. Zrela suha srčika koja se lako odvaja služila je kao »čep od firle« za burad, tikve i boce do naših dana. U šupljini stabljike nekad su se čuvali i prenosili rijetki rukopisi. Njezina suha srčika, lako zapaljiva, upotrebljavala se kao eška (užega) umjesto gljive truda ili gube (*Polyporus igniarius* F.) za kresanje vatre iz kremenca. Napominjem da su žigace izum prošlog stoljeća i bile su luksuz još početkom ovog stoljeća, žerava se zapretala na kominima (ognjištima) splitskih težaka i čuvala kao svetinja, a u prirodi (polju) kresala se u ešku. Da je ovaj način dobivanja vatre jako star spomenimo *Eshila* (koji je ugledao svjetlo dana pred 2500 godina) a koji u svojoj istoimenoj tragediji kaže kako je *Prometej* je ukrao bogovima vatru baš u firli i darovao je ljudima i za to bio kažnjen do vijeka. Čujmo nekoliko stihova iz ustiju samog *Prometeja* u prijevodu K. Raca:

U *narteku* ja kradom iskru ugrabih
Te vatre, ljud'ma štono učiteljicom
Vještine svake svanu — pomoć velika
Za takve grijehe moram kaznu trpjet sad
Pod vedrim nebom okovima prikovan.

(*Eshilove tragedije*, preveo *Koloman Rac*, Zagreb 1918, str. 106)

Sve ovo upućuje da su *Firule* kao toponim stare koliko i *Split*, po *Firulama* su se stari snabdijevali eškom iz firle za kresanje uvijek potrebne vatre.

Smokovik (po smokvi) je predio koji se nalazi iza Ravnih njiva i Neslanovca do Mostina. Spominje se prvi put u kaptolskom kartularu poslije 1167. g. kao Smocovich (L. Katić: Iz knjiga oporuka splitskog kaptola, Starine, knjiga 49, Zagreb, 1959, str. 101). Smokovnik upućuje na veću biljnu zajednicu smokava.

Ficus carica L. — *smokva* rasprostranjena je oko Sredozemnog mora, zadovoljava se i mršavim tlima. Plod smokve je hranjiv i odlična kvaliteta u svježem i suhom stanju i suha smokva se oduvijek izvozila i kao takvu je pod nazivom smokva poznaju svi slavenski narodi.

Rogači (po rogaču) je položaj sjeverno od Velog kruga, Kile prema Karepovcu, spominje se već 1227. g. kao posjed crkve sv. Petra de Bade »terra ad Rogaz« (Smičiklas C. D. vol. III, br. 240, str. 268), kroz povijest više puta, a u Calergijevoj karti iz 1675. g. »aqua di Rogaz« (L. Katić: Topografske bilješke solinskog polja, Split, 1949, VAHD sv. LII, p. o. str. 7).

Ceratonia siliqua L. — *rogač*, ima ga po južnoj Dalmaciji gdje naraste i visoko stablo, a sjevernije je nižeg rasta, čest je kao grm i element makije. Plod mu je hrana, lijek i pržen dobra kavovina, drvo veoma cijenjeno. Ovo vazda zeleno drvo s gustom krošnjom je nažalost rijetki ukras splitskih vrtova i parkova, ima ga po južnim padinama Marjana.

Mertojak (po mrti) predio je položen južno Visokoj do Radoševca, prvi put se spominje 1255. g. »ad Mertevlach« (L. Katić: Selo Kućine, SHP, III sv. 4, str. 156). Kroz povijest se često spominje uvijek u sličnom obliku.

Myrtus communis L. u Splitu *mrta* i *bilomrta*, drugdje *mrča*, *martina*, *martvina*, *mirta* ... Naziv je posuđen iz latinskog jezika od riječi *murtus* (*myrtus*), a ova je derivirala iz grčkog jezika od riječi *mirtos* nekada simbol ljubavi i mudrosti. Ovaj vazdazeleni grm rasprostranjen je po Dalmaciji obično kao dio makije. Još ga ima po Mrtojaku gdje je po ovom predjelu nekad činio veću biljnu zajednicu. Stari su list i plod upotrebljavali u narodnoj medicini, danas je poznat parfem od mirtina ulja. Šteta da nije ova biljka više cijenjena u hortikulturi Splita. Do naših dana su se zelenilom mrte ukrašavali slavoluci i portali crkava u povodu proslava.

Pistacia lentiscus L. — tršlja, u Splitu je nazivlju i *crna mrta* za razliku bilomrte, mirte. Česta je po Splitu i drugdje po Dalmaciji.

Sustipan (pod borima) spominje se početkom XI stoljeća kao samostan sv. Stjepana, da bi radi bliže oznake 1361. g. bio zabilježen kao S. Stephanus **de Pino**, a 1397. g. S. Stephanus **de Pinis** (v. Rismondo: Registar notara Nikole iz Augubija, Hist. arhiv Split, sv. 5, str. 13. i Dr. Farlati: Illyricum sacrum III, Venecija, 1765, str. 346).

Vela i Mala borja (borje-borik) položaji su pod sv. Jerom na Marjanu zapadno od potoka vododerine Suspas, naziv sačuvan u živoj tradiciji težaka i ribara.

Poborja (pod borima) su položaj u uvali Kašjuni pod »Vela i Mala borja«, položaj pamte ribari.

Poborčiče (pod borićima) položaj je u uvali Ježinac između Meštrovićeva ateljea i Kaštilca, a pamte ga ribari, naziv je po borovoj šumici nad uvalom.

Pinus halepensis Mill. — (alepski) bor, autohton u srednjoj i južnoj Dalmaciji, zatim mnoge druge vrste borova od kojih spominjem samo pinjol, poznat po jezgri sjemenke koju su stari Splitsani uz suvice dodavali fritulama.

U Splitu je najčešći alepski bor, ali za Splitsane je »bor« ne samo bor iz porodice borova nego i mnogo drveće iz razreda četinjara. Zato je teško odrediti o kojem se »boru« radi u pojedinom slučaju orijentacije po boru kroz povijest.

Sv. Marija **de Moris** vel de rivo (među murvama ili na potoku) spominje se 1397. g. (D. Farlati: *Illyricum sacrum* III, Venecija, 1765, str. 343). Od druge polovine XV stoljeća naziva se i crkvom sv. Križa po poznatom križu i istoimenoj bratovštini u njoj. U kronici bratovštine iz XVII st. čita se da je bila »blizu mirnih splitskih u zagrađu« tj. blizu zapadnih gradskih zidina iz XIV st. koje su se pružale preko Obrova. G. 1657. se ova crkva ruši da bi se podigao drugi zid zapadnije na potezu od Bašćuna do Sv. Frane. Položaj crkve je bio i uz potok koji je tekao od Lovreta preko lokve — položaj današnjeg Kazališta — i odavle u more (A. Belas—Lj. Karaman: *Bratovština i crkva sv. Križa u V. varošu u Splitu*, 1939, str. 4, 5 i 6).

Morus alba L. i *M. nigra* L. — *Murva*, dud bijeli i crni. Murva je česta u Dalmaciji. Na položaju spomenute crkve sigurno je bilo više murava, možda i drvored, danas oko položaja Prokurativa pa prema Kazalištu. Split je inače obilovao drvoredima murve: 1911. g. uklonjen je drvored murvi s današnjih Prokorativa, 1921—1927 g. vade se drvoredi murvi na »Rivi« i zamjenjuju palmama (S. Muljačić: *Kronološki pregled izgradnje Splita u XIX i XX stoljeću*, Zbornik DIT-a Split, 1958, str. 82). Još je sačuvan dio drvoreda starih murvi u ul. VIII korpusa. Spomenimo na kraju položaj »pod murvom« po legendarnoj murvi kod plinare na igralištu »Hajduka«. Naš naziv murva je sačuvan posuđeni fitonim od lat. *morus*.

Orišac (po orišcu), lokalitet poznat kao Veli orišac i Mali orišac uz obalu od Duilova do samog Stobreča, sa sjevera graniči širim područjem Sirobuje. Orišac se spominje kao Orisaz 1621. g. u Jura Capituli (Arhiv nadbiskupije Split br. 26), a u Calergijevoj karti iz 1675. g. kao Orissaz grande i Orissaz piccolo (L. Katić: *Topografske bilješke solinskog polja*, VAHD Split, sv. LII, 1951, p. o. str. 5).

Ammi majus L. — *orišac*, gorki koromač, divji kopar, grki morač . . . Biljka je manja od koromača, samonikla i rasprostranjena po zemljama Sredozemlja. Sjeme orišca se upotrebljava za otklanjanje tegoba u probavi. Ova štitarica se zamjenjuje u upotrebi i s drugim ljekovitim štitaricama sličnog djelovanja kao aniz, koromač, kopar, kimon i sličnim biljkama koje su ugodna okusa i mirisa. Danas je od štitarica po Splitu najčešći koromač, a po rubovima obrađenih površina nailazi se i na orišac.

Zvončac (po zvončacu) je predio u širem području Meja do Sustipana uz more. Upisan je u Galergijevoj karti 1675. g. »San' Zorzi detto Suncaz«. Jedna zemlja sv. Jure (Zorza) na Marjanu spominje se 1275. g. (L. Katić: Topografske bilješke solinskog polja, VAHD, LII, 1951, p. o. str. 10. i Smičiklas C. D. VI, str. 103).

Hypericum perforatum L. — zvončac, zvonačac, ranjenik, gospino cvijeće i g. trava. Za ovu biljku Šulek navodi 37 sinonima. U suvremenim priručnicima ljekovitog bilja danas se naziva i (ženski) kantarion. Ovu vrlo ljekovitu biljku nekada je svaka kuća upotrebljavala, posebno »crveno ulje« koje se dobiva držanjem cvijeta ove biljke u ulju noćnjaku mjesec dana na suncu, stoljetni narodni lijek antiseptik za liječenje rana, opekli- na, hemeroida ... odatle ovoj biljci naziv — ranjenik. Šulek u uvodu »Imenika bilja« navodi: »najstariji rukopis, u kojem ima hrvatskih ime- nah bilja, čuva se u mletačkoj knjižnici sv. Marka ... pisan je g. 1415. ... Hrvatska su imena vrlo stara, kao što to dokazuje sastav i oblik nekih njih rieči: n. p. zvončac, ...« dalje navodi kako nekima u našem jeziku »neima traga«. Ovu biljku nalazimo svugdje po splitskom polju i po današnjem Zvončacu, ne nalazi se u popisu »Vegetacije Marjana« iako je ima mnogo po južnim padinama Marjana i po Zvončacu.

Campanula L. — zvončika, ima ih više vrsta po kojima je također mogao Zvončac nositi svoj naziv, ali sami stručni naziv latinski i naš upućuje na eventualni prijevod. Od zvončika po stijenama Marjana nalazi se samo *Campanula pyramidalis* L. — postinak, sam naziv kaže da joj je stanište »po stijenama«, nalazi se i drugdje po hridinama Splitskog polu- otoka, u »Vegetaciji Marjana« se naziva prndelj.

Iz navedenoga opredijelio sam se za *Hypericum perforatum*, posebno zbog starine hrvatskog naziva zatim rasprostranjenosti i upotrebe.

Vrisine i Vrise (po vrisi). Vrisine su položaj u Marjanu pod Betlemom do Bambine glavice uz potok (vododerinu) Suspas. Vrise su mikrolokalitet u sedlu između Velog i Malog orišca.

Erica verticillata Forsk. — vrisa i vrijes pozemljar. Kod Visianija i *Erica mediterranea* L. — vris, vresina, kao stanište navodi splitsko polje. Obje ove vrise su raširene po splitskom polju i južnim padinama Marjana. Rod vrijesova se odlikuje mnogim vrstama, raširenim na području Mediterana, poznato medonosno bilje.

Lozica (po lozi), to je predio u širem području Meja uz more između Kaštilca (danas Kaštelet) i Dujmovice (danas vila Dalmacija).

Vitis vinifera L. — loza, vinova loza na daleko rasprostranjena biljka, ima je po čitavom Splitskom poluotoku. *Vitis silvestris* gml. — lozica, loznika. Teško je odrediti po kojoj se navedenoj biljci naziva ovaj predio. Splitsani (a i drugi) vinovoj lozi tepaju lozica, a mnoge divlje loze nazivaju lozicom, loznikom i sl.

Pujanke su predio istočno od Sućidra, sjeverno od Visoke, a po pučkoj predaji vuče svoj naziv po suvrsti vinove loze donesene iz Pulje, Apulije s onu stranu Jadrana (Splitski kašiput, 1913, str. 38).

Grabova ulica (po grabu) naziv je položaja i prolaza kroz udolinu zapadno od Velog kruga u predjelu Kila, danas je tu »Peradarska farma

Jadro«. Ovuda je u antici vodio put od Stobreča preko Sirobuje za Mostine i Solin, a u doba hrvatskih vladara bila granica između Dalmacije i Hrvatske (L. Katić: Reambulacija dobara splitskog nadbiskupa 1397. g., SHP ser. III, sv. 5, str. 142).

Caprinus betulus L. (*C. orientalis* Mill.) *grab*, bijeli grab, drvo ili grm rasprostranjen po submediteranskom području, danas u splitskom polju rijedak.

Ostrya carpinifolia Scop. — *crni grab*, čest u šumama naših krških terena.

Toponimi i nazivi motivirani biljem (šumom)

a) **Liševac**, Lišćevac, Leševac i Listovac su sinonimi naziva predjela sjeveroistočno od Merjanske Visoke prema kutu što ga zatvaraju prometnice Žrtava fašizma i Narodnih heroja. Naziv sačuvan u živoj tradiciji u više varijanata upućuje na les' i list, što se može odnositi samo na lisnato drveće, šumu.

b) **Gorica** (tj. mala šuma), položaj oko današnje zgrade Općine, danas sačuvan u Goričkoj ulici, a nekada u bivšem, danas zaboravljenom naselju »Gorica«, koje su činile tipske trojne kuće na sjeveru Gornjeg Manuša prema zgradi Općine (B. Radica: Novi Split, 1931, str. 125).

c) **Podgorska** ulica iz V. Varoša do Špinuta i danas sačuvan **Gorski put** do ulaza u tunel od strane Špinuta upućuju na merjansku goru — šumu. (Splitski kaži put, 1913, str. 21 i 36). Inače Velovarošani ne idu »na Merjan« nego »na goru«.

d) **Pelegrinka** je veoma staro stablo u vrhu ul. J. Ivančića i danas je živa, nekada orijentir u IX splitskom okružju Marjan, dijelila je Gornji Varoš u dva odsjeka: **Gaj** s podnevne strane, a sv. Mande od sjevera (Splitski kaži put, 1913, str. 64 i 71). Gaj je sinonim za dubravu. Kao zanimljivost sačuvani su etnici ovih odsjeka koji deriviraju od bilja koje je ovdje nekada dominiralo: u Gaju su Kadujari (po kadulji), a kod sv. Mande Javorani (po javoru — lovoru).

Celtis australis L. — košćela, za Splitskane *pelegrinka*, u Splitu je česta u drvoredima.

e) **Palmina** ulica i danas u V. varošu (po palmi i nekada **Alojev** put kroz Meje (po agavi); obje su uvezene biljke tropskih krajeva a kod nas udomaćene. Napominjem da se u Splitu daleko veća *agava* pogrešno naziva »alujem« zbog sličnog habitusa. I danas je tu i tamo prisutna *agava* na ovom nekadašnjem putu.

f) Ističemo da su Splitskani jednoj biljci dali naziv po toponimu Marjan, to je *merjančica*.

Brachipodium ramosum R et S — goščica ili goštica, za Velovarošane *merjančica*.

I drugdje po našoj obali i otocima mnogi toponimi su izvedeni od naziva bilja prisutnog u splitskoj toponimiji: brinistra i žuka, lovor, drača, trst i trstika, smokva, rogač, mirta, bor, murva, orišac, vrijes, loza, grab.

lišće, gora, pelegrinka . . . Ovo upućuje na zaključak da većina splitskih toponima izvedenih od naziva bilja pripadaju širem jezičnom području, a mnogi od ovih su jako stari da su zaista spomenici ljudskog pamćenja i naše prisutnosti na Jadranu.

LITERATURA

- M. Divković: Latinsko-hrvatski rječnik, Zagreb, 1900.
R. Domac: Mala flora Hrvatske, Zagreb, 1973.
G. Negri: Erbario figurato, Milano, 1904.
Pokorny-Fritsch: Prirodopis bilja, Zagreb, 1915.
S. Senc: Grčko-hrvatski rječnik, Zagreb, 1910.
B. Šulek: Jugoslavenski imenik bilja, Zagreb, 1879.
A. Ugrenović: Trsteno, Zagreb, 1953.
R. Visiani: Ogljed dalmatinskog bilja, Patavii 1826, Split 1978.

Napomena:

U ovom članku se ne navode splitski povijesni toponimi:

a) motivirani biljem, a koji nisu ubicirani.

b) baštinjeni toponimi u kojima neki autori naslućuju fitonim.